

Szentkuthy Miklós

AMAZONOK RÓMAI VADÁSZATON

(Részlet)

SZENTKUTHY – többek között – hátrahagyott egy több mint 400 oldalas, kiadatlan regényt, melynek kézírata a Petőfi Irodalmi Múzeum kéziratárában található. Én a sajtó alá rendezést volt lakásán, a Szentkuthy-archívumban őrzött, 1974-es gépirat alapján készítettem elő, melyet maga az író végig kijavított.

A pápák avignoni tartózkodása alatt (14. század) Róma „a világ királynőjéből koldussá rongyolódott” – amint a svéd Birgittáról szóló szentéletrajz írja. Három „amazon”: Szienai Szent Katalin, svéd Szent Birgitta és lánya, Szent Katalin volt az, akiknek tevékenységére, sőt Szienai Katalin személyes rábeszélésére tért vissza az akkor uralkodó XI. Gergely pápa a korábbi pápai székhelyre, a római Lateránba, 1376-ban. E rendkívül viharos idők történelmi ténye ragadta meg Szentkuthy fantáziáját, innen a sokat sejtető cím is.

Az alábbi részlet V. Orbán pápa diplomáciai viselkedéséről szól, s nem utolsó sorban arról, mennyire fontos volt Szentkuthy történelmi fantáziáiban az időtlenség, vagyis az anakronizmus, legyen az művészeti, politikai, mitológiai vagy vallási motívumok kaleidoszkópja.

Ennek a félig látszólagos, félig valóságos új római rendnek (*New Deal of God*: Isten új állammetódusa) volt köszönhető, hogy IV. Károly cseh király felesége elindult Rómába, hogy császárnővé koronáztassa magát. Útja tűrhető volt, nászút a hatalomvágygal, hiúság, páváskodás gaz pulcinello és hentes-miniszterek nevetséges és hülyén félreszabott parádében, ereklyék ajándékba a pápának katedrális-nehéz ereklyetartókban, – vaskeretbe feszített lovagi zászlók, közben üzletek, obligát harcok, máris a majd koronázó V. Orbán ellen kötött titkos szerződések titkos írással, elpártolások, szajréval visszaszökök, kémkedésre nagy gusztust kapó elillanó udvarhölgyek.

Szóval a vatikáni birodalom határáig a királyné vegyes processziója „tökéletes rendben” ért el, Assisi és Foligno környékére, itt azonban (Új Római Rend ide vagy oda) – az Avignon-párti (java része: Avignon-maszkos, kamuflázsos, köpenyegforgató) „seregek” sztét-

verték a királyné lovagrendi, -rendű és -rangú sztárparádéját; kevesen menekültek meg, a királyné azonban mindenesetre.

Mindenki visszafordulásra gondolt, – fele logika, fele butaság volt ez a (rettenetből természetesen nyíló) gondolat. Követek (emléksziünk a sienai ügyeletes Rendkívüli Futárok házára...) rohangáltak Orbántól a királynéig, oda-vissza, a pápa szent mérgében már szedte magára a páncéldarabokat, hogy maga megy a királyné elébe, – derék apácáknak, papsapkáknak és sisaktaréjoknak úgy kellett, szinte kényszerzubbonyba, kényszeríteni a pápát, hogy ne bocsátkozzék ilyen kalandba és főleg megalázkodásba: a királynő majd azt képzeli, hogy Péter utóda az ő gáláns, rajongó trubadúrja, és – hogy a pápa oly gyöngye, se pénze, s katonája, se Istentani hitele nincsen, és így nem koronázni akarja IV. Károly feleségét, hanem a királynő szoknyája alá bújva segítségét könyörögni tőle, tehát egyszerre lírikus citerás és jajgató, vesztes király lesz belőle.

A pápa, miközben (évig szökött vérnyomása miatt) ágyba gyömszölték és a lehámozott páncéldarabokat valami utazókofferbe dobálták, – a pápa: dicséretes észelvűséggel kifejtette, hogy ő nem Petrarca, nem chansonneuse, őt nem érdekli ez a IV. Károlytól a nyakába kényszerített érdek-ribanc, de az Avignon-pártiakkal most már aztán igazán örökre le kell számolnia. Hogy a pápának milyen legtermészetesebb igaza volt, rögtön (hanyadszor?) ki is derült: egy katona (szabad belépő cédulával Orbán hálószobájába, páncélos vaskezelével nem tudta megfogni a kis papírdokumentet, enyvvel ragasztotta egy markotányosnő az ágyvédő érclegyezőre), ez a katona kijelentette, hogy titkos római szervezkedést fedeztek fel a királynő koronázásának megakadályozására. Egyes források szerint, – van sok, – IV. Károly maga is eljött feleségével, – más források (romantikusak, mesés széphistóriák) a királyné „magányos” utazásáról (les détails piquants) beszélnek. Utóbbiak természetesen kelletőbben felelnek meg a *Breviárium* stílusának.

Róma maga ugyan erős (?), az összeesküvőket ki lehet kaparni rókalyukaikból, vagy mindig kissé ferdülő vártornyaikból, vasra verni, csüngő násfaként akasztófanyakakra báli dísznek felakasztani, – de: biztos ami biztos, a királyné rejtett utakon, és álruhákban utazzék tovább, míg Rómát eléri.

Futárok újra ez ügyben oda-vissza. A királyné beleegyezett. Néhány istenhiába, csatahiába, szerelemhiába apró kaland után megérkezett Rómába. A pápa titokban fogadta, – a találka-szoba mellett *bal-*

ra Orbán öltözött szinte keleti díszbe, világhatalmi pozícióját jelképezendő (bizony csak jelképezendő), krisztusi reprezentáció, angyali kórusok protokollja. A találka-szobától *jobbra* viszont IV. Károly felesége volt hasonló dolgokkal elfoglalva, öltöztették a sok büdös áruha után (azok a kis leveses tányérrnyi lavórokban való mosakodások az erdőkben vagy vakondtúrás falvakban semmit sem értek, toalettkészletét már rég ellopták megszökött udvarhölgyei) – a *pápa* előtt teljes királynői díszben kellett megjelenie (a még teljesebbet persze a császárnővé koronázásra tartogatta). Mind a pápa, mind a királyné obligát udvari bohóca persze kikukucskált minden képzelhető helyről, – később Orbán udvarmestere felfedezte a dolgot és büntetésből mindkét bohóc szemét fekete, tojásdad posztóval leragasztotta, orvosi segítség nélkül ők maguk nem tudták volna leszedni.

Az első nagy (ugyan miért is nagy?) randevú royal és teologal V. Orbán pápa és IV. Károly felesége között megtörtént. Az első szcena nyilvános, a második már keserű keserves kettesben. Ez utóbbi alkalmával (sokféle okból) azt beszélték meg, hogy a királyné a koronázásig, – három-négy napról volt szó, – továbbra is rejtkezdedve marad, nem a Vatikánban (ismét sokféle okból), hanem? hanem!

Rómában öt vagy hat régi házat őriztek (papok), – hívek nem léphettek be, csak kívül volt falhoz ragasztott, festett vagy domborműves oltáruk, – ezekről a házakról azt mesélte a legenda, hogy még az ókeresztény időkben épültek, bordélyházak voltak és mint jól tudjuk, a szadista császárok a vértanúságot áhító szent lányokat és asszonyokat, a sok többi kínzás között, ezekbe a nyilvános házakba lökték, hogy részeg gladiátorok meggyalázzák őket, de ez Jézus akaratából sosem sikerült. A pápa azt ajánlotta, hogy egy ilyen (most legszentebb) házban bújjék el a királynő, válogasson az öt-hat „zárt templom” közül, – szerzetes férfiruhában megetheti, – aztán amelyiket a legkényelmesebbnek, ereklyékkel legdúsabban töltöttnek találja, ott maradjon meg. A titkos érintkezés a pápa és a királyné között természetesen szakadatlan.

IV. Károly feleségének (és bárkinek) valóban tyúkeszűnek kellett volna lennie, hogy ne lássa első pillanatban: a vértanú szent nők háza *nem* Diocletianus és Decius idejéből valók, – ötven vagy száz év előtt épült házak voltak, tojásdad-kilincses, fehér vagy faszén-árnyalatú ajtókkal, – elhagyott kis kastélyok vagy szállodák, schönbrunni sárgára festve, egyszerű neoklasszikus oszlopokkal, teraszokkal, háromszögletű timpanonnal, – a zöld, vastag, halszálkás fakapuk mel-

lett nehéz kőgolyók, téglalap-szögletes, lejtős-lejtő láncokkal; az egyiknek belső homlokzata előtt végtelen gyeplő, kerete óriási fák sora (szépségük lényege, hogy törzsük *nem* látszik a néma lombesés mögött vagy alatt), – kis túlcsavart piskóta-tóban őszi levelek, minden színárnyalatban, különböző mélységű rétegekben, az örök csend és béke lebegő emblémái. Másutt? Újra pöcöbe hányandó Cézár-babérlevelek, séma-buddhák, séma-lótuszok, séma-rózsák, császárok pénzei, püspökök pecsétjei, poeta laureatusok (röhej in ipso, buffonéria babérjai), Caravaggio tükör-Bacchus szőlőlevelei, bizony ilyen levelek is vannak. De az efféle levelek történelmi kép- és gondolattársításai után – újra vissza az első tó első leveleihez, elégikus, örök, egyetlen szépségükhöz: a szépnemlét, a szépmedál, a békalencse, a hosszú hínár rejtélyzöld, öröknásztalan menyasszonyi fátylai.

IV. Károly felesége szerette, ha a férje *Carolinának* nevezte, – per sze a nő találta ki a dolgot, hadd higgye a király, hogy mennyire egy test és egy lélek az ő egyetlen urával, – ura volt valóban, még hozzá nem is zsarnoki, hanem házasságjogi értelemben. Carolinának feltűnt, hogy majd minden szobában, az intimus szűk folyosók falain provokatív nagypénteki fekete függönyök voltak kifeszítve, alsó két csücsküknél apró kis aranylakatokkal a falhoz zárva, szinte csak ékszerrek, a kulcsluk foglalataként. Carolina – egyedül – próbált mégis a függönyök mögé kukucskálni, tapogatózni, egyelőre nem látott semmit, – erre egyik udvarhölgyét hívta, az magasra tartott egy sárga gyertyát, Carolina feszítette, feszítette a zárt kárpitot, el a faltól, – a láng egy helyütt bele is harapott, – s mikor lehúzott pompon-papucsával eloltotta a kis tüzet, már sikerült is látnia valamit...

Egyébként amerikai szélhámosok – festők? – nem ugyanilyen technikával dolgoznak? Mikor képeik összefoltozott zsákrongyokból állanak, egyik helyen cigarettával lukat égetnek ki belőlük, – másik helyen piros tubusnyomással (zöld fogpaszta is lehet) pöttyöket helyeznek el a vitorla-durva szöveten. Carolina még a packákat is utánozta, mert míg papucsáért lehajolt, retiküljéből kezére folyt rosszul bedugasztolt körömlakkja.

Mit látott? Egy festmény szélén női akt, melltől le a dombig, ha sa úgy gömbölyded, mint a csigák gömbölyűsége óriási lapuleveleken, egyébként vérvörös ruha volt valahol rajta, égő tűzből estélyi kosztüméria vagy női ördög, bálozó bíboros, tán pünkösdi drapéria egy csontvázon, a feje ló, haja óriási madárfészek-matéria, magas, de hosszú rongyok lógnak le róla.

Evidens: a függönnyel lelakatolt képek vagy freskók rendkívüli egyértelműséggel szerelmi tárgyúak voltak, már ahogy rendes abnormalis hölgyek, például „Carolina”, a szerelmet elméletben és gyakorlatban „kidefiniálják” magukból és „beledefiniálják” másokba (az eredeti latin szövegben a dolog hittanilag csillogóbb: *ex-definita in definito*).

A folyosó végén papok jöttek, a királyné (nem túlságosan) megijedt, két pap ott helyben összeveszett, – az egyik szinte exkommunikáló, keresztelő-jánosi mozdulattal intette Carolinát, hogy óvakodjon a kísértésektől, és ő rögtön kinyitott egy szemben lévő ajtót: ereklyés szobába nyílt, egy oltárféle asztalon az imént látott parázna bíborshoz hasonló tógaféle, shakespeare-véres bársonytakaró hevert, – ilyen ereklyékhez kell imádkozni a kísértések ellen!

Később, már bent a szobájában megtudta udvarhölgyétől, aki megtalálta mind az ereklyék, mind a szerelmi ábrák templom-múzeumi katalógusát (a sok miniatúrától inkább mezei virágcsokor, mint könyvecske volt), – Carolina megtudta, hogy az a holtan összeesett bíborpalást távolról sem olyan tiszteletre méltó ereklye, amennyiben: az ebben a házban is gyötört keresztény mártírnő vőlegényéé volt, – a menyasszonyt már lefejezték, ruhátlanul a mártír-dramák publikuma közé dobták, – a vőlegény erre, a rája váró lefejezés előtt, odarohant halott menyasszonyához, bíborköpenyét letépte magáról, szorosán bepólyálta vele a szent nőt, a rászálló, húslegyekként tolvakvó közönségbe bele-belerúgott, és most ő, hófehér ingben ment vissza a hóhér elé, hogy végezzon vele. De ekkor a római császárné, aki romantikus és szerelmes természetű volt, ezt a szerelmet látva zokogni kezdett (közben lelke mélyén – mivel ugye romantikus és szerelmes természetű volt – a keresztény nőkhöz vonzódott), és megtiltotta a hófehér ifjú kivégzését, amit az vígan tudomásul is vett; a császárné adott az ifjúnak (a levetett bíbortóga helyett) saját köpenyeiből egyet, estére a császári kertbe hívta, addigra ott lesz már a bíborba csavart menyasszony holtteste is, és (titokban, ketten) fogják az egyik császári villa parkjában eltemetni. A császárné eleve megengedte, hogy az ifjú a jövőben titokban, éjjel meglátogassa menyasszonyát, és utána, még nagyobb titokban az ifjú beszéljen neki a kereszténységről, és a császárné ölében sírja el pótolhatatlan veszteségét. Ez volt tehát a tudós kis udvarhölgy szerint a bíbortóga története, mely tóga előtt való imádkozás az egyik pap szerint hatékonyan óv meg a nem tiszta meditatációktól és akta akt akcidentáktól.

(Forrás, 2002/3.)